

המאבק המתמיד:

יעקב, אומר הרצ"ה זצ"ל בשיחותיו, מייצג את הסיבוכיות, את הקשיים, ואת ההתמודדות המתמדת של עם ישראל.

החל מהיותו בבטן אימו, הוא נאבק – 'ויתרוצצו הבנים בקרבה', וכך לאורך כל חייו, יעקב אבינו מתמודד ונאבק, בצרות חיצוניות, עשיו ולבן, שבאמת אינם כל כך חיצוניות, אחיו וחותנו, אבל יותר גרוע, יותר כואב וקשה מכך, צרות פנימיות יותר, המאבק הפנימי בין נשותיו, מות רחל, מעשה דינה, מאבק האחים ומכירת יוסף ועוד.

זהו פשר השם יעקב (בראשית כה, כו):

וַאֲחֵרֵי כֵן יָצָא אֲחִיו וַיְדֹא אַחְזָת בְּעֵקֶב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב.

לכאורה, האם בגלל כזה דבר קובעים לאדם את שמו, שמסמל את כל האישיות הפנימית שלו? אז מה אם ידו אוחזת? אלא שזה אכן מסמל את אישיותו של יעקב, הוא רצה לצאת קודם. אמנם עשו כבר יצא, וזה לא יעזור לתפוס אותו, אבל זו ההתמודדות, יעקב לא מוותר, לא נכנע, אולי בכל זאת יצליח לעכב אותו, למרות שהמצב נואש לכאורה. יעקב לא נשבר ולא נכנע, הוא מתמודד, חייו מלאים במאבקים, לכן קרא שמו יעקב. יעקב פירושו התמודדות.

יעקב אבינו, נאבק לא רק עם גורמים ארציים, אלא גם עם גורמים שמיימיים:

וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֹּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר. וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיַּגַּע בְּכַף יָרְכּוֹ וַתִּקַּע כַּף יָרְךְ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבָקוֹ עִמּוֹ... וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב. וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׁרִיתָ עִם אֱ-לֹהִים וְעַם אַנְשִׁים וַתִּנָּכַל.

אך יעקב הוא לא רק יעקב, הוא גם ישראל, השם ישראל מלמד על נצחון המאבק יעקב לא רק נאבק הוא מנצח!

כדברי הרמב"ן: "והכל סבלנו ועבר עלינו, כמו שרמז ויבא יעקב שלם".¹

השם ישראל ניתן ליעקב פעמיים, ראשית על ידי המלאך, לעיל, ושנית על ידי הקב"ה (בראשית לה, ט).

החלפת השם 'יעקב', שמסמל מאבק מתמיד, מוחלף ב'ישראל'. ולכאורה אומר: ניצחת, שרית, הסתיים מאבק חייך. אבל, אנו יודעים שאין זאת האמת, השם יעקב ממשיך עוד הרבה מאוד. איפה ה'ישראל' שהבטיחו לנו?

הרב מורטירי בספרו 'גבעת שאול', כותב שיש הבדל בין הדרך בה המלאך מברך את יעקב לבין הדרך בה ה' מבשר לו על שינוי השם:

וַיֹּאמֶר לוֹ אֱ-לֹהִים: שְׁמֶךָ יַעֲקֹב! לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל.

הקב"ה לא שואל את יעקב לשמו אלא אומר לו: 'שמך יעקב!', שם שהקב"ה אומר לא יכול להיעקר ממקומו, אלא מוסף שם חדש - ישראל.

וכשנאמר לו 'לא יעקב יקרא שמך' - הוא הבין לתומו שהתמודדות חייו נגמרה ומעכשיו - 'ישראל'. אומר לו הקב"ה שאין דבר כזה - אין שלב בו מפסיקים את ההתמודדות, 'כל ניצחון הוא רק בסיס להתמודדות חדשה'.

¹ כותב הרמב"ן: "והענין, כי המאורע כולו רמז לדורותיו, שיהיה דור בזרעו של יעקב יתגבר עשו עליהם עד שיהיה קרוב לקעקע ביצתו. והיה זה דור אחד בימי חכמי המשנה כדור של רבי יהודה בן בבא וחביריו, כמו שאמרו (שהש"ר ב, ז) אמר רבי חייא בר אבא אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן ובלבד שיהרגוני מיד, אבל בדורו של שמד אני יכול לסבול. ומה היו עושים בדורו של שמד, היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באור ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין נפשותיהן מהן. ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה, והכל סבלנו ועבר עלינו, כמו שרמז ויבא יעקב שלם.

'וישב יעקב בארץ מגורי אביו - ביקש יעקב לישב בשלווה' - הוא חשב שסיים בהצלחה את גלותו שלו, ולימד את בניו אחריו איך יוצאים מהגלות שלמים. אבל לא, פתאום מתחילות כל הצרות מחדש - סיבוב שני של גלות. שם יעקב לא נעקר ממקומו. המאבק לא נגמר, הגלות הראשונה, והקלה, נגמרה, אך הגלות הקשה באמת עוד נמצאת לפניו - גלות מצרים. אכן שמו ישראל - אבל יעקב עדיין לא נעקר.

וכן מצינו לכל אורך ההיסטוריה של עם ישראל, התמודדות עצומה אבל נצחונות אדירים, זוהי נצחיות ישראל המופלאה.

כפי שכתבו הוגים ישראלים וגם הוגים שאינם ישראלים.

ההיסטוריון הישראלי פרופסור שמואל אטינגר: "מעולם, לא שרד עם כה קטן, זמן כה רב, מול אסונות כה גדולים. האם תמצא עוד עם ששמר בעקשנות רבה על תרבותו זמן רב כל כך? שבטים שהסתתרו בפניות נידחות של העולם שרדו - כי ציוויליזציה אחרת לא הגיע אליהם, אולם מה נותר מהם לאחר שנחשפו להשפעות זרות? ואילו העם היהודי, למרות תפוצתו הרבה בעולם, ועל אף היותו מעורב בחייהן של תרבויות רבות עוצמה, שמר בעקשנות רבה על תרבותו. רבים מאד, חזרו ושאלו, מדוע קבוצות גדולות יותר, תרבויות וציוויליזציות חזקות לא פחות, אבדו מן העולם, נעלמו או נטמעו - הפרסים בתרבות המוסלמית, היוונים בתרבות הרומית הביזנטית, ואילו היהודים נשארו יהודים? ... בתודעתם ובתודעת הסביבה הם בני אברהם יצחק ויעקב."

הסופר הרמן ווק: "משך כל ההיסטוריה נתקבלה עקשנות קיומם המוזרה של היהודים בחינת עדות למציאותו של אלוקים ביקום... ", "עם זה התגבר על שורה מדהימה של צרות ופגעים שעל פי דרך הטבע אין לעמוד בהם. התקיימות ממושכת זו בניגוד להיגיון ההיסטורי היא הדבר המופלא ביותר והמצריך הסבר, אף כי גם אריכות הימים כשלעצמה מפליאה היא למדי".

ארנולד טוינבי: "שמירת הזהות הלאומית מצד אומה ללא עצמאות מדינית, ללא שפה מדוברת אחידה, אומה שאינה מרוכזת, אלא מפוזרת על כל קצוות תבל, ולמול רדיפות נוראות רצופות - זוהי תופעה כה לא רציונאלית שלמולה ניצב כל היסטוריון פעור פה".

גם בזמננו, לאחר שחזרנו לארצנו והקמנו את מדינת ישראל יש חושבים שכיוון שזכינו לשבת בארצנו, בשגשוג ובבטחון, הסתיימו המאבקים, אך המאבקים על דמותה של המדינה, על ערכיה, לא הסתיימו הם רק החלו, ואנו נגשים אליהם, כיעקב הנכון למאבק ולמלחמה אך גם כישאל שיועד בוודאות שסוף דבר המאבק יסתיים בנצחון!

ונסיים בדבריו של הרב מלמד, בפניני הלכה, הלכות חנוכה:

" במשך השנים התברר כי הנס עוד גדול בהרבה, לא רק שהצלחנו לשרוד בתוך האוקיינוס ההלניסטי ששטף את העולם, אלא שבתהליך ארוך ומורכב, פוררה היהדות את רוב היסודות האליליים שבהלניזם. האמונה המופשטת בה' אחד, ערכי המוסר, השאיפה לתיקון עולם, שהם יסודות התורה, הלכו והתפשטו בין אומות העולם, עד שבדרכים ישירות ועקילקלות (נצרות ואיסלאם), הפכו ליסוד של כל הטוב והיפה שבתרבות האנושית.

וכמה שארכה גלותנו, אורם של ישראל והתורה ארוך יותר ומאיר יותר. והוא הולך ומאיר עד אשר נזכה להביא שמן חדש וטהור מזיתי ארץ ישראל, שממנו נדליק את מנורת בית מקדשנו, ותמלא הארץ דעה את ה', במהרה בימינו אמן.